



Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport för motordrivna portar

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport för motordrivna portar

Titel: Marknadskontroll av byggprodukter – slutrapport för motordrivna portar
Utgivare: Boverket, februari, 2021
Diarienummer: 3.5.4 934/2019

Webbplats: www.boverket.se/mk
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverket är ansvarig myndighet för marknadskontroll av byggprodukter som tillhandahålls på den svenska marknaden. Syftet med Boverkets marknadskontroll är att säkerställa att produkter som tillhandahålls på marknaden uppfyller gällande krav i lagstiftningen och inte utgör en risk för människors hälsa och säkerhet.

Denna rapport avslutar Boverkets marknadskontrollprojekt avseende motordrivna portar. Projektet har bedrivits i samarbete med Arbetsmiljöverket och har omfattat dokumentationskontroll av motordrivna portar som finns på den svenska marknaden.

Slutrapporten är sammanställd av jurist Elin Mattsson i samarbete med civilingenjör Krister Svensson och utredare Avdo Bojicic på enheten Tillsyn.

Karlskrona, februari

Peter Fransson
avdelningschef

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund.....	6
Inledande uppgifter	7
Dokumentationskontroll	8
Urval för kontroll	8
Resultat av dokumentationskontrollen	8
Slutsatser	12

Sammanfattning

Boverkets marknadskontroll syftar till att säkerställa att de byggprodukter som tillhandahålls på den svenska marknaden uppfyller de krav som ställs enligt europeisk lagstiftning.

Syftet med marknadskontrollen har varit att säkerställa att motordrivna portar som tillhandahålls på den svenska marknaden uppfyller gällande krav. Inom ramen för detta projekt kontrollerades 13 aktörer på den svenska marknaden. Tio av dessa aktörer var tillverkare på den svenska marknaden, resterande tre aktörer agerade i egenskap av distributör.

I detta projekt genomfördes enbart dokumentationskontroll, och inga produkter har därför provats. Samtliga tillverkare som hade avvikelser i sin dokumentation kontaktades och fick tillfälle att korrigera bristerna. Ett företag saknade viss underliggande teknisk dokumentation, varför de förelades om tillbakadragande av produkten från marknaden (försäljningsförbud).

Distributörer med brister i dokumentation informerades om dessa, innan ärendet skickades till behörigt marknadskontrollerande land för vidare handläggning. Mot bakgrund av genomförda kontroller och resultatet av kontakterna med de berörda aktörerna finner Boverket att projektet kan avslutas.

Projektet har genomförts i samarbete med Arbetsmiljöverket utifrån deras ansvar för tillsyn enligt maskindirektivet. Denna slutrapport avser dock enbart att sammanfatta Boverkets del av marknadskontrollen och fokuserar därmed enbart på kraven som avser motordrivna portar i enlighet med EU:s byggproduktförordning 305/2011¹ (byggproduktförordningen).

Denna rapport avslutar härmed Boverkets marknadskontroll avseende motordrivna portar.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 305/2011 av den 9 mars 2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter och om upphävande av rådets direktiv 89/106/EEG.

Bakgrund

Boverket är ansvarig marknadskontrollmyndighet för produkter som omfattas av byggproduktförordningen. Med anledning av anmälningar, frågor och övriga inspel såg Boverket att det fanns behov av riktade kontrollinsatser av motordrivna portar som tillhandahålls på den svenska marknaden. Under mars 2019 – februari 2021 utförde Boverket därför marknadskontroll av motordrivna portar som tillhandahölls på den svenska marknaden.

Byggprodukter som omfattas av harmoniserade standarder ska ha en prestandadeklaration och vara CE-märkta för att få tillhandahållas på den inre marknaden. Motordrivna portar omfattas förutom av byggproduktförordningen även av andra europeiska rättsakter, som maskindirektivet, 2006/42/EC, EMC-direktivet, 2014/30/EU och radioutrustningsdirektivet, 2014/53/EU. Motordrivna portar ska vara bestyrkta mot alla tillämpliga unionsrättsakter när de sätts på marknaden.

Prestandadeklarationen och CE-märkningen innehåller information med avgörande betydelse för byggherrens val av material till att ingå i ett byggnadsverk. Det är därför av yttersta vikt att produkternas egenskaper bedöms och redovisas korrekt. Korrekt redovisade egenskaper hjälper byggherren att se till att det färdiga byggnadsverket uppfyller de tekniska egenskapskraven i byggregelverket.

Marknadskontrollprojektet av motordrivna portar utfördes i samarbete med Arbetsmiljöverket, som kontrollerade samma produkttyper med avseende på kraven i maskindirektivet.

Marknadskontrollen har gett Boverket en möjlighet att informera aktörer på den svenska marknaden om gällande krav, och gett myndigheten en insikt i branschens frågeställningar. Kontrollens grundsyfte har varit att säkerställa att aktörerna följer gällande krav. Resultatet av marknadskontrollen redovisas i denna rapport.

Inledande uppgifter

Kravet på prestandadeklaration och CE-märkning av byggprodukter som omfattas av en harmoniserad standard gäller från den 1 juli 2013 då byggproduktförordningen blev tillämplig fullt ut.

Aktuell harmoniserad standard

Motordrivna portar omfattas den harmoniserade standarden SS-EN 13241:2003+A2:2016². Det går dock även att använda sig av den tidigare versionen av standarden, nämligen SS-EN 13241-1:2003+A1:2011³.

Samexistensperioden för SS-EN 13241:2003+A2:2016 gick ut den 1 november 2019, varför den numera är den gällande standard för det fall att porten innehar brandegenskaper. Den nya standarden kan användas tillsammans med den standard som gäller för branddörrar, nämligen SS-EN 16034:2014. För portar utan brandegenskaper kan den äldre versionen användas tillsvidare.

System för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda

En byggprodukt som omfattas av en harmoniserad standard är föremål för ett eller flera olika system för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda.

Motordrivna portar omfattas av system 3 för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda, vilket innebär att tillverkaren ska vända sig till ett anmält organ för att genomföra en bedömning av byggproduktens prestanda på grundval av provning, beräkning, tabellerade värden eller beskrivande dokumentation av produkten. Bedömningsresultaten ligger därefter till grund för deklarerad prestanda i prestandadeklarationen. Tillverkaren ansvarar därutöver för att utföra tillverkningskontroll i fabrik.

Att notera är dock att produkttegenskaperna definition av glasgeometri och mekanisk hållfasthet inte kräver bedömning från ett anmält organ enligt den harmoniserade standarden. Tillverkaren kan således själv bedöma produktens prestanda för dessa egenskaper. Det finns dock inget som hindrar tillverkaren från att ta hjälp av ett anmält organ för att fastställa prestanda för dessa egenskaper.

² SS-EN 13241:2003+A2:2016, Portar - Produktstandard, funktionsegenskaper.

³ SS-EN 13241-1:2003+A1:2011, Portar - Produktstandard, funktionsegenskaper.

Dokumentationskontroll

Urval för kontroll

Urvalet till marknadskontrollen byggde på omvärldsbevakning, som omfattade såväl en kartläggning av marknaden som inkomna tips och anmälningar från allmänheten.

Projektet inleddes i samarbete med Arbetsmiljöverket, med 13 gemensamt utvalda aktörer som tillhandahöll motordrivna portar på den svenska marknaden. Tio av dessa aktörer var tillverkare, resterande tre aktörer agerade i egenskap av distributör.

Resultat av dokumentationskontrollen

Boverket begärde in prestandadeklaration, CE-märkning, rapporter från inledande typprovningar samt bruksanvisningar och eventuella säkerhetsföreskrifter för en specifik produkt från samtliga tillverkare som ingick i kontrollen.

Från distributörer begärdes prestandadeklaration och CE-märkning samt bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter för en specifik produkt ur deras sortiment.

Den inkomna dokumentationen granskades med utgångspunkt i de krav som ställs i byggproduktförordningen samt den tillämpliga harmoniserade standardens ZA-bilaga.

Marknadskontrollen visade på flera brister i samtliga aktörers dokumentation. Bristerna i dokumentationen beskrivs nedan under respektive rubrik. Efter kommunikation med berörda aktörer har de genomfört eller påbörjat genomförandet av nödvändiga rättelser.

Prestandadeklaration

Merparten av de prestandadeklarationer som Boverket fick ta del av var behäftade med formella brister. En tillverkare saknade helt prestandadeklaration och fick därmed en byggsanktionsavgift tilldelad för avsaknaden i enlighet med 9 kap. plan- och byggförordningen (2011:338).

Generell okunskap

Under projektets gång konstaterade Boverket att det fanns en okunskap inom branschen om byggproduktförordningen och de harmoniserade standarderna. För att lösa detta problem och öka medvetenheten om byggproduktförordningen tog Boverket fram informationsmaterial om

prestandadeklaration och CE-märkning. Dennas spreds därefter till berörda tillverkare, eventuella konsulter, distributörer och branschorganisationer. Boverket bedömer att sådana informationsinsatser förenklar kommunikationen och underlättar korrigeringsarbetet.

För begränsad prestandadeklaration

Ett vanligt förekommande fel var att tillverkarna i prestandadeklarationen enbart deklarerat prestanda för fyra egenskaper. En trolig anledning är att detta fel härstammar från den harmoniserade standarden, som innehåller exempel på CE-märkningar. Dessa exempel är emellertid inte förenliga med den nu gällande byggproduktförordningen och saknar väsentlig information. Rimligtvis har tillverkarna tagit ledning från CE-märkningsexemplen och därefter upprättat en bristfällig prestandadeklaration. Detta fel observerades hos flertalet av de kontrollerade produkterna. Efter påpekande från Boverket korrigerade samtliga aktörer dokumentationen.

Avsaknad av deklarerad egenskap trots tröskelvärde

Ett annat fel som förekom var att tillverkarna deklarerade ”NPD”, dvs. ingen prestanda fastställd, för egenskaper med s.k. tröskelvärde. Egenskaper som ska deklarerars med ”uppfyller” eller ”uppfyller inte” anses vara av sådan betydelse att tillverkaren inte kan deklarerar annat än ”uppfyller”, vilket därmed innebär att egenskapen måste provas av ett anmält organ. Samtliga tillverkaren har korrigerat detta efter genomförd marknadskontroll.

Extrauppgifter i prestandadeklarationen

Ytterligare ett annat vanligt förekommande fel var att prestandadeklarationerna innehöll information som inte krävdes enligt byggproduktförordningen och den harmoniserade standarden. Vissa tillverkare valde att deklarerar egenskaper utöver de som omnämns i den harmoniserade standardens ZA-bilaga. Sådan information får inte anges i en prestandadeklaration, men kan medfölja på andra typer av dokumentation. Denna brist korrigerades när Boverket påtalade bristerna.

Under projektets gång observerades att prestandadeklarationer för motordrivna portar skiljer sig från flertalet andra branscher. Motordrivna portar tillverkas vanligen på beställning avseende mått och konfiguration och dess prestanda är därmed unik för den levererade produkten. Ett flertal prestandadeklarationer som kontrollerats i projektet avsåg unika produkter, och därmed upprättades en ny prestandadeklaration för varje produkt. Prestandadeklarationens unika nummer blev således kopplat till produktens serienummer.

CE-märkning

Varje kontrollerad produkt som försågs med en unik prestandadeklaration kopplades mot CE-märkningarna genom att serienummer eller tillverknings-
ningstid angavs på båda dokumenten. På så vis blev även CE-märkningen unik för varje port.

Merparten av de CE-märkningar som Boverket fick ta del av inom ramen för projektet var dock behäftade med formella brister. Ett flertal av CE-märkningarna uppfyllde inte byggproduktförordningens krav då de saknade väsentlig information.

Likt prestandadeklarationerna fanns ofta enbart fyra egenskaper angivna. Flertalet av CE-märkningarna följde de CE-märkningsexempel som finns i den harmoniserade standarden. Dessa exempel härstammar dock från innan byggproduktförordningen blev fullt tillämplig. De är således inte förenliga fullt ut med de krav som ställs i förordningen.

Via korrigeringsbrev och med hjälp av vägledning från informationsbladet kunde samtliga av ovanstående brister korrigeras.

Inledande typprovning

Motordrivna portar lyder under system 3 för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda. Detta innebär att tillverkaren ska med hjälp av ett anmält organ fastställa produktens prestanda på grundval av provning, beräkning, tabellerade värden eller beskrivande dokumentation av produkten.

Två av egenskaperna, definition av glasgeometri (glasegenskaper) och mekanisk hållfasthet kan emellertid enligt standarden provas av tillverkaren och faller således utanför system 3. Boverket begärde in rapporten om inledande typprovning från samtliga tillverkare. För de egenskaper som tillverkaren själv kunde prova godtogs redovisningar upprättade av tillverkaren som visade hur de fastställt egenskapens prestanda. Genomförda marknadskontroll visade att samtliga tillverkare, utom en, hade utfört provningar av produkterna. Egenskaperna utanför system 3, dvs. definition av glasgeometri och mekanisk hållfasthet hade samtliga tillverkare utom en bedömt. Vissa tillverkare hade emellertid inget fastställt dokument för egenskaperna. Efter uppmaning från Boverket inkom sammanställda provrapporter som visade hur de fastställt egenskapernas prestanda. Ett företag saknade dokumenterade provningar av dessa egenskaper, och förelades därför om tillbakadragande (försäljningsförbud) av porten tills dess att produktens prestanda kunnat fastställas. Vid skrivandet av denna slutrapport avsåg tillverkaren att i framtiden prova

produkten för att sedermera åter sätta den på marknaden med komplett dokumentation.

Provningar av motordrivna portar utförs vanligen av representativa portkonfigurationer, dvs. en uppsättning med bestämda egenskaper. Tillverkaren ansvarar för att tillverkade portar har den prestanda som deklarerats och att det finns relevant teknisk dokumentation som underlag för den deklarerade prestandan.

Ett företag hade vid projektets inledning uppgett att de ansåg sig vara mikroföretag, och att de avsåg att använda förenklat förfarande i enlighet med artikel 37 byggproduktförordningen. Ett sådant förenklat förfarande innebär att företaget undantas från kraven enligt system 3 och därmed kan utföra inledande typprovning i egen regi. Under projektets gång meddelade dock företaget att de ansåg sig vara på väg att växa ur rollen som mikroföretag, och ämnade därför att omgående inleda inledande typprovning hos ett anmält organ.

Slutsatser

Boverkets marknadskontroll av motordrivna portar inleddes som en proaktiv insats för att öka kunskapen om de krav som byggproduktförordningens ställer på dessa produkters dokumentation.

Själva kontrollinsatsen har genomförts genom s.k. skrivbordskontroller, vilket innebär att material har samlats in för att sedermera granskas från Boverkets kontor. Syftet med det valda arbetssättet i detta projekt var att reducera kostnader för och miljöpåverkan från resor samt att Boverket fick utrymme att kontakta fler ekonomiska aktörer med högre representativt värde för den svenska marknaden, än om det gjorts företagsbesök i varje enskilt ärende.

Den dokumentation som Boverket fick ta del av i projektet visade på att det råder stor okunskap inom branschen om byggproduktförordningens krav. Merparten av kontrollerade företag hade brister i såväl prestandadeklaration som CE-märkning. Under projektets gång har Boverket dessutom tagit emot anmälningar och frågor om hur motordrivna portars prestanda ska deklarerars. Boverket bedömer därför att det kan finnas behov av framtida uppföljning inom branschen, för att säkerställa att marknadskontrollen haft genomslag på marknaden. En sådan framtida kontroll skulle kunna komma att förenas med provning.

Motordrivna portar täcks av flera unionsrättsakter, som andra myndigheter har ansvar för. Syftet med att inom ramen för projektet samarbeta med Arbetsmiljöverket var att dra lärdom av varandras tillsynsrutiner. Denna slutrapport avser enbart Boverkets tillsynsområde.⁴

⁴ För mer information gällande Arbetsmiljöverkets del avseende motordrivna portar, vänligen kontakta Arbetsmiljöverket.